

ВИСНОВОК

Про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Соловйової Алесі Борисівни на тему: «Україна в зовнішній політиці країн Бенілюксу (1991-2020)», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Актуальність дослідження.

У сучасному глобалізованому світі формування зовнішньополітичних зв'язків України з європейськими країнами має фундаментальне значення. Україна посідає важливе місце в європейській зовнішній політиці. Однак, особливої гострої актуальності дослідження відносин з країнами Європейського Союзу набуло внаслідок повномасштабного вторгнення росією в Україну 24 лютого 2022 року. Крім того, у зв'язку з агресивною війною росії проти України дослідження російського чинника у відносинах України з країнами Європейського Союзу набуває вирішального значення як у контексті реакції цих країн на порушення з боку росії міжнародно-правових угод, і як наслідок, норм міжнародного права, так і щодо питання застосування міжнародно-правових механізмів підтримки України в боротьбі з агресором.

Вагомим самостійним чинником міжнародних відносин виступають як середні, так і малі держави, які є активними учасниками міжнародного життя. Впливовими акторами європейських міжнародних відносин є такі порівняно невеликі держави-члени ЄС, як країни Бенілюксу: Королівство Бельгія, у столиці якого розташовуються штаб-квартири ЄС і НАТО, Королівство Нідерланди, де в Гаазі регулярно проводяться важливі міжнародні конференції та конгреси й розташовано Міжнародний Суд

ООН, а у Маастрихті у 1992 р. був підписаний договір про ЄС, а також Велике герцогство Люксембург, де часто проводяться саміти ЄС.

Актуальність аналізу місця України в зовнішній політиці країн Бенілюксу обумовлена необхідністю з'ясування основних етапів розвитку відносин країн Бенілюксу з Україною в контексті розвитку євроінтеграційних напрямів зовнішньої політики України, а також необхідністю визначення основних здобутків, прорахунків та перспектив співпраці. У зазначений період зовнішньо-політичні пріоритети України можна охарактеризувати як досить мінливі, що безсумнівно відобразилося на темпах розбудови співробітництва. Всебічний аналіз кооперації країн Бенілюксу та України дозволить глибше осмислити місце України в зовнішній політиці Бельгії, Нідерландів та Люксембургу як окремих держав, так і як членів Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної теми відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України «Зовнішня політика України: історичний досвід міжнародного співробітництва та проблеми реалізації європейського вибору» (державний реєстраційний номер 0115U002133).

Мета дисертаційного дослідження полягає у з'ясуванні специфіки українського чинника у формуванні та проблемах реалізації східноєвропейської зовнішньополітичної стратегії країн Бенілюксу упродовж 1991-2020 років.

Досягнення означеної мети передбачає вирішення низки конкретних, взаємозумовлених завдань, а саме:

- 1) проаналізувати стан наукової розробки теми дослідження у вітчизняній і зарубіжній історіографії, джерельну базу дослідження та окреслити його теоретико-методологічні засади;

2) дослідити систему нормативно-правової бази та інституційного забезпечення співробітництва України та країн Бенілюксу;

3) з'ясувати особливості зовнішньої політики країн Бенілюксу та їх впливи на політику Бенілюксу щодо України;

4) визначити місце України у східноєвропейському напрямі зовнішньої політики країн Бенілюксу впродовж 1991-2013 рр.;

5) проаналізувати зміни векторів співпраці країн Бенілюксу з Україною після підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС (2014-2020);

6) визначити роль російського чинника в українській євроінтеграції та відносинах Україна-країни Бенілюксу;

7) охарактеризувати торговельно-економічне співробітництво України та країн Бенілюксу та висвітлити основні зміни співпраці в умовах пандемії COVID-19;

8) дослідити освітню діяльність українців у країнах Бенілюксу;

9) з'ясувати вплив громадських організацій у становленні культурного співробітництва між Україною та країнами Бенілюксу.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика країн Бенілюксу упродовж 1991-2020 рр.

Предметом дослідження є динаміка зміни курсу країн Бенілюксу щодо України з урахуванням пріоритетів європейської політики, спрямованої на розширення Євросоюзу та якісне поглиблення європейської інтеграції.

Хронологічні рамки охоплюють період 1991-2020 років. Нижня межа - 1991 рік, є роком проголошення незалежності України. З розпадом Радянського Союзу колишні радянські республіки отримали можливість здійснювати власну зовнішню політику й визначати зовнішньополітичний курс. Зі встановленням суверенітету Української держави стало можливим функціонування України як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави. Верхня межа – 2020 рік. У

2019 році країни Європейського Союзу (ЄС) та Східного партнерства (СП) відзначили 10-ту річницю Східного партнерства, а у 2020 році завершилася дія програми дій «20 ключових досягнень Східного партнерства до 2020 року», які визначали конкретні цілі й завдання функціонування цієї ініціативи ЄС, що значною мірою визначала східноєвропейський напрям зовнішньої політики країн Бенілюксу.

Методологію дослідження становлять як загальнонаукові методи (аналізу і синтезу, індукції, дедукції), загально філософські (системний, структурно-функціональний), та методи емпіричних досліджень (аналіз документів і матеріалів), так і спеціальні історичні методи, до яких належать проблемно-хронологічний, і порівняльно-історичний та ін. Застосування порівняльно-історичного методу дозволило з'ясувати спільне та відмінне у підходах різних ідейно-політичних течій у країнах Бенілюксу щодо співпраці з Україною. Системний метод у поєднанні з структурно-функціональним та проблемно-хронологічним розкрив уявлення про взаємини між Україною та країнами Бенілюксу як цілісний сегмент сучасної системи міжнародних відносин, дозволив відтворити їхню динаміку та виокремити основні напрями. За допомогою інституційного методу визначено інституційні механізми співробітництва між Україною та країнами Бенілюксу на рівні вищих органів державної влади в євроінтеграційних процесах.

Наукова новизна дослідження. Здійснений аналіз місця України в зовнішній політиці країн Бенілюксу протягом 1991-2020 рр. дозволив обґрунтувати низку теоретичних положень, що мають наукову новизну:

Уперше:

- з'ясовано особливості визначення стратегій зовнішньої політики малих держав у контексті політики Бенілюксу щодо України;

- висвітлено зміни тенденцій зовнішньої політики країн Бенілюксу в умовах російсько-українського збройного конфлікту та після підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС;

- доведено, що російський чинник негативно позначається на поглибленні відносин України та країн Бенілюксу, які є прихильниками прагматичного підходу до творення зовнішньої політики;

- залучено до наукового обігу низку джерел із фондів Історичного Архіву Європейського Союзу, Національних Архівів Нідерландів, Люксембургу, України, Архівів Міністерства закордонних справ Бельгії, що дозволило всебічно проаналізувати позиції урядів та політичних сил стосовно зовнішньої політики Бенілюксу щодо України;

Удосконалено:

- визначення основних етапів реалізації зовнішньої політики країн Бенілюксу щодо України (1991-2020 рр.);

- знання про роль країн Бенілюксу в реалізації програми «Східного партнерства»;

- розуміння ролі громадських організацій у становленні культурного співробітництва між Україною та країнами Бенілюксу, особливостей їхньої діяльності в умовах пандемії COVID-19 ;

- вивчення особливостей формування освітніх осередків українців у країнах Бенілюксу;

Набули подальшого розвитку:

- дослідження праць бельгійських, люксембурзьких, нідерландських, російських, українських та інших науковців з обраної проблематики у контексті встановлення різниці сприйняття теми дослідження;

- аналіз впливу окремих партій країн Бенілюксу на посилення російського чинника у відносинах Україна-країни Бенілюксу та

формування іміджу України в суспільствах країн Бенілюксу (2014-2020 рр.);

- систематизація нормативно-правової бази, що забезпечує співробітництво України та країн Бенілюксу;
- з'ясування тенденцій торговельно-економічного співробітництва країн Бенілюксу та України (1991-2020 рр.).

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в розширенні знань з новітньої історії країн Бенілюксу, історії сучасних міжнародних відносин, особливостей формування нової європейської системи міжнародних відносин. Матеріали та висновки дисертації можуть бути використані для написання навчальних посібників із всесвітньої історії та підготовки спеціальних курсів із новітньої історії Бенілюксу.

Апробація матеріалів дисертації.

Основні положення та висновки дисертації обговорювались на засіданнях відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституті історії України НАН України, Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Research in XXI century» (Манчестер, Велика Британія, 16-18 грудня 2019 р.); Міжнародній науковій конференції «Засади зовнішньої політики пострадянських країн в 1991-2005 рр.: цивілізаційні, геополітичні та соціально-економічні аспекти» (Київ, 1 липня 2020 р.); «Перспективні напрями наукових досліджень» (м. Львів, 24 листопада 2020 р.); «Рівень ефективності та необхідність впливу суспільних наук на розвиток сучасної цивілізації» (м. Львів, 26–27 лютого 2021 р.); «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (м. Тернопіль, 20 лютого 2021 р.); «Розвиток суспільних наук в сучасних умовах: теорія, методологія, практика» (м. Київ, 12–13 лютого 2021 р.).

Публікації. Основні положення дисертації та її результати викладено у 15 публікаціях, 7 із яких – статті у фахових наукових

виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, 8 – матеріали наукових конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Соловйова А.Б. Le rôle du facteur russe dans l'attitude des pays du Benelux envers l'Ukraine (2014–2019). Вип.29: "Міжвідомчий збірник наукових праць". Відп. ред. С.В. Віднянський. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. С. 130–146.
2. Соловйова А.Б. Відносини України з країнами Бенілюксу (1991–2005). Засади зовнішньої політики пострадянських країн: цивілізаційні, геополітичні та соціально-економічні аспекти. Київ: Інститут всесвітньої історії, 2021. С. 220–228.
3. Соловйова А.Б. Європейська політика країн Бенілюксу (1945–2014): до історіографії питання. Вип.28: "Міжвідомчий збірник наукових праць". Відп. ред. С.В. Віднянський. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. С. 383–397.
4. Соловйова А.Б. Інвестиційне співробітництво України та країн Бенілюксу (1991–2020 рр.). "Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Історичні науки", 33 (72), 1, 2022. С.109–112.
5. Соловйова А.Б. Роль громадських інституцій в збереженні національної ідентичності українців в країнах Бенілюксу. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Історичні науки,. Том 31 (70), 4, 2020. С. 79–85.
6. Соловйова, А.Б. Роль європейських «малих держав» на міжнародній арені: приклад Люксембургу. "Журнал європейського і порівняльного права", випуск 11 (3-4), 2019. С.109–112.

Міжнародні видання:

7. Soloviova Aliesia. The development of political ties between Ukraine and the Benelux countries in the context of the Eastern partnership (2008–2012). "Znanstvena misel journal", Vol.2 № 2, P. 23–27.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Soloviova Aliesia. The role of NGOs and their social networks in establishing cultural cooperation between Ukraine and the Benelux countries scientific research in XXI century. 1st International Scientific and Practical Conference Ottawa, Canada 16-18.12.2019. P. 76–81.
9. Соловйова А.Б. Еволюція політичних відносин України та країн Бенілюксу (2008–2013 рр.) Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference «European scientific discussions» Rome, Italy. 25-27 April 2021. С. 389–395.
10. Соловйова А.Б. Зміна векторів у зовнішній політиці країн Бенілюксу щодо України після підписання Угоди про асоціацію Україна–ЄС «Розвиток суспільних наук в сучасних умовах: теорія, методологія, практика». м. Київ 12–13 лютого 2021 року. С. 75–78.
11. Соловйова А.Б. Інвестиційне співробітництво України та країн Бенілюксу (1991–2005 рр.), матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції міжнародних відносин», м. Київ, 21 грудня 2021 року. С. 109–111.
12. Соловйова А. Б. Культурна діяльність українців в країнах бенілюксу (1991–2020 рр.): візуальні джерела дослідження. Міжнародна науково-практична конференція: «Перспективні напрями наукових досліджень», Львів, 24 листопада, 2020. С. 47–52.

13. Соловйова А. Б. Особливості формування зовнішньої політики Бенілюксу щодо України (1991–2020). Матеріали ХІХ міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2021», м. Київ, 26 березня 2021 року, С.240–243.
14. Соловйова А.Б. Становлення політичних зв'язків України та країн Бенілюксу (1991–2008 р.). «Історія, проблеми та необхідні умови становлення громадянського суспільства в Україні». Львів, 29–30 січня 2021 р. С. 111–116.
15. Соловйова А. Б. Торговельно-економічне співробітництво України та країн Бенілюксу (1991–2020 р.). Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 29): матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /Збірник тез доповідей: випуск 29 (м. Тернопіль, 10 лютого 2021 р.). Тернопіль, 2021. С. 77–81.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, 10 підрозділів, загальних висновків, посилань, списку джерел та літератури.

Об'єктивні дані здобувача. Соловйова Алєся Борисівна народилася 10 січня 1997 р. у м. Багратіонівськ, Калінінградської області. У 2018 р. завершив навчання на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка та отримав диплом магістра за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

З 2018 р. і по нині є аспіранткою відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України.

Володіє українською, російською, англійською, італійською, іспанською, японською, французькою та німецькою мовами.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю

науково-дослідної літератури, що забезпечує легкість і доступність сприйняття.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичною значимістю дисертаційна робота пані Соловйової Алесі «Україна в зовнішній політиці країн Бенілюксу (1991-2020)» відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія». Дисертанткою повністю виконано освітню та наукову складову освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Рекомендація дисертації до захисту.

Таким чином, дисертація Соловйової Алесі Борисівни на тему: «Україна в зовнішній політиці країн Бенілюксу (1991-2020)» відповідає вимогам і рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій раді в Інституті історії України НАН України за спеціальністю 032 Історія та археологія.

**Головуюча на засіданні
наукова співробітниця
відділу історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України
кандидатка історичних наук**

Олена АНТИПОВА

**Рецензенти:
Кандидатка історичних наук, старша
наукова співробітниця
відділу історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України
кандидатка історичних наук**

Оксана ІВАНЕНКО

